

СТАНОВИЩЕ

от доц д-р Наум Илиев Кайчев

(Исторически факултет на СУ „Св. Климент Охридски“)

за дисертационния труд на Яни Петре Никола

на тема:

„БЪЛГАРО-АЛБАНСКИТЕ ОТНОШЕНИЯ В СВЕТЛИНАТА НА ОБЩОЕВРОПЕЙСКИТЕ ИНТЕГРАЦИОННИ ПРОЦЕСИ“

Югозападен университет „Неофит Рилски“, Правно-исторически факултет

Професионално направление: 3.6 „Право“

Специалност: „Международно право и международни отношения“

Темата на дисертационния труд „Българо-албанските отношения в светлината на общеевропейските интеграционни процеси“ с научен ръководител доц. д-р Димитър Тюлеков е избрана сполучливо, тъй като подобно монографично изследване не е било изготвяно не само в България; темата същевременно има и несъмнена значимост за познанието ни за съществен сегмент от външната политика на България и на съвременните Балкани като цяло. Съвсем не на последно място тя особено удачно отговаря на биографичния профил на дисертанта, който като албански българин, получил своето образование в Албания и България, познава отблизо и лично динамиката на развитието на двете страни.

Дисертацията е в обем 317 страници и съдържа увод, три глави, заключение, списък на източниците и литературата, както и десет приложения с документи, хронологически справки и снимки, свързани с темата. Трудът се основава на обемна българска, албанска, англоезична и друга специализирана литература, както и на непубликувани документи от българските и в по-малка степен на албанските архиви. В последни две глави на дисертационния труд, които са същинската част от изследването, водеща роля има работата с публикувани главно в електронното пространство дипломатически и други документи. Обилната основа от източници е позволила на г-н Никола да изгради

логично и убедително изследване, което разкрива и представя основните аспекти на разглежданата тема.

Дисертационният труд започва с нестандартно решение чрез своята първа основна глава, посветена на българо-албанските отношения до 1990 г. - тя обхваща цели исторически периоди преди създаването на самата Европейска икономическа общност и съответно преди началото на евроинтеграционните процеси на двете страни. Така близо една трета от дисертацията излиза извън формалния обхват на изследваната тема, но от друга страна тази част не само прави преглед на българо-албанските отношения през вековете, но показва фундаменталната им основа и значение, която не може да не се отрази и върху по-късните периоди, минаващи под знака на европейските интеграционни процеси. Закономерно основното внимание е насочено към периода на Балканските войни и Първата световна война, който е формативен за днешна Албания, той като тъкмо тогава се създава и прохожда нейната държавност. Използвайки богат набор от изследвания, но и пряко анализирайки непубликувани и публикувани първични извори от епохата, дисертантът успява да прояви особената и значима роля на България в тези конститутивни за Албания години. Същевременно той е внимателен в подхода към проблематиката и избягва небалансирани крайни оценки, например по отношение на българското управление на част от населените с албанци територии от края на 1915 г. до септември 1918 г.

В следващите две основни глави дисертантът е проявил и очертал българо-албанските отношения след 1990 г., поставяйки ги в контекста на евроатлантическата и европейската интеграция на двете страни. Съвсем основателно е подчертано значението на коренната външнополитическа преориентация на двете страни през 90-те години на XX век, продължаващо и до днес. Тя се отразява позитивно както върху динамиката на двустранните отношения, така и върху тяхното цялостно място върху съвременната геополитическа карта на Европа. Много внимателно и прецизно е проследена положителната роля на България като член на НАТО от 2004 г. и на ЕС от 2007 г.

за позитивната насока на интеграцията на Албания в тези ключови международни обединения.

Сред конкретните научни приноси на дисертационния текст бих искал да изтъкна, че на базата на сравнението с българския път към ЕС са проявени много по-убедително особеностите и най-вече проблемите на албанската евроинтеграция, показан е „българският фактор“ във общеевропейския процес за взимане на решение по започването на преговори за членство с Албания (все още нестартирани, въпреки положителната позиция на София), значението на Закона за защита на малцинствата от 2017 г. за положителното развитие на българското малцинство в Албания и за отношението на България към албанската евроинтеграция.

Към предложения труд биха могли да се отправят и редица забележки. На моменти, най-вече във втора глава, авторът се увлича в самоцелен разказ за вътрешнополитическото развитие на Албания и в по-малка степен на България, без пряка връзка с двустранните отношения или с евроинтеграционните процеси на двете страни (например на с. 127-141). Изследването често се ограничава само до общите политически процеси и тенденции, пренебрегвайки специфичната роля на дипломатическата служба и на личностния фактор. Така например то изобщо не споменава за спорната фигура на дългогодишния български посланик в Тирана през 90-те години Стефан Наумов, не е откритоена ролята на други дипломати с по-позитивно значение за двустранните отношения. По същия начин анализът на българската общност в Албания би бил много по-пълен и ценен, ако авторът беше използвал повече интервюта с активисти, документи на организациите и впечатления от първа ръка (най-вече при съответния параграф от трета глава на с. 193-212). Сред ползваните източници за първа глава е пропусната ключовата монография „Албанският въпрос през погледа на българските дипломати (1908-1912)“ от Илиана Илиева (София, 2013 г.). На някои места не е цитирана точно ползваната литература – например български изследвания са посочени със заглавия на латиница (с. 59, бел.60), за сметка на това под линия са включени

пояснителни бележки за известни личности и явления, които според мен са излишни за дисертационен текст.

Независимо от изказаните забележки, бих искал да отбележа, че представеният текст показва достатъчна научна образованост и устойчивост на дисертанта. Дисертацията се отличава с коректно използване на историческите и съвременни държавно-политически термини, което само по себе си е свидетелство за задълбочената и системна работа на дисертанта с помощта на неговия научен ръководител.

В заключение, имайки предвид посочените несъмнени достойнства на дисертационния труд, подкрепям Уважаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“ на г-н Яни Петре Никола.

Член на научното жури:

София, 25 август 2021 г.

(доц. д-р Н. Кайчев)